

Ο αφελληνισμός της παιδείας «στου Κεμάλ το σπίτι»

 Το Υπουργείο Παιδείας θεώρησε σκόπιμο να θέσει φέτος, στις 19 Μαΐου 2010, ανήμερα της συμβολικής ημέρας μνήμης της Γενοκτονίας των Ποντίων, ως θέμα προς ανάλυση, στις Πανελλήνιες Εξετάσεις και στο μάθημα της Λογοτεχνίας, το διήγημα του Γιώργου Ιωάννου «Στου Κεμάλ το σπίτι». Δηλαδή, του σφαγέα των Ελλήνων του Πόντου και της Μικράς Ασίας. Δεν χρειάζεται να είναι κάποιος «Ελληναράς» ή «εθνίκι» για να καταλάβει ότι αυτή η κίνηση ήταν 100% σκόπιμη (και πολύ θα θέλαμε να γνωρίζουμε και τον εμπνευστή της για να τον «συγχαρούμε»), ειδικά αν λάβει κάποιος υπόψιν, ότι το συγκεκριμένο κείμενο δεν θεωρείται και ιδιαίτερης λογοτεχνικής αξίας. Δημιουργεί όμως «κλίμα» κι αυτό φαίνεται ότι μέτρησε... Βεβαίως, το θέμα φαντάζει κάπως αστείο, δεδομένου ότι το σπίτι του Κεμάλ (το πραγματικό και όχι το «γιαλαντζί»), δεν βρίσκεται στην Θεσσαλονίκη, καθώς δεν γεννήθηκε εκεί, αλλά στο χωριό Χρυσσαυγή του Λαγκαδά...

Στου Κεμάλ το σπίτι - Γιώργος Ιωάννου

Δεν ξαναφάνηκε η μαυροφορεμένη εκείνη γυναίκα, που ερχόταν στο κατώφλι μας κάθε χρονιά, την εποχή που γίνονται τα μούρα, ζητώντας με ευγένεια να της δώσουμε λίγο νερό απ' το πηγάδι της αυλής. Έμοιαζε πολύ κουρασμένη, διατηρούσε όμως πάνω της ίχνη μιας μεγάλης αρχοντικής ομορφιάς. Και μόνο ο τρόπος που έπιανε το ποτήρι, έφτανε για να σχηματίσει κανείς την εντύπωση πως η γυναίκα αυτή στα σίγουρα ήταν μια αρχόντισσα. Δίνοντάς μας πίσω το ποτήρι, ποτέ δεν παρέλειπε να μας πει στα τούρκικα την καθιερωμένη ευχή, που μπορεί να μην καταλαβαίναμε ακριβώς τα λόγια της, πιάναμε όμως καλά το νόημά της: "Ο Θεός να σας ανταποδώσει το μεγάλο καλό". Ποιο μεγάλο καλό; Ιδέα δεν είχαμε.

Καθόταν ήσυχα για ώρα πολλή στο κατώφλι της αυλής, κι αντί να κοιτάζει κατά το δρόμο ή τουλάχιστο κατά το πλαϊνό σπίτι του Κεμάλ, αυτή στραμμένη έριχνε

κλεφτές ματιές προς το δικό μας σπίτι, παραμιλώντας σιγανά. Πότε πότε έκλεινε τα μάτια και το πρόσωπό της γινόταν μακρινό, καθώς συλλάβιζε ονόματα παράξενα. Εμείς, πάντως, δεν παραλείπαμε να της δίνουμε μούρα απ' την ντουτιά, όπως άλλωστε δίναμε σ' όλη τη γειτονιά και σ' όποιον περαστικό μας ζητούσε. Η ξένη τα έτρωγε σιγανά, αλλά με ζωηρή ευχαρίστηση. Δε μας φαινόταν παράξενο που της άρεζαν τα μούρα μας τόσο πολύ. Το δέντρο μας δεν ήταν από τις συνηθισμένες μουριές, απ' αυτές που κάνουν εκείνα τα άνοστα νερουλιάρικα μούρα. Το δικό μας έκαμνε κάτι μεγάλα, ξινά σα βύσσινα, και πολύ κόκκινα στο χρώμα. Ήταν ένα δέντρο παλιά και τεράστιο, τα κλαδιά του ξεπερνούσαν το δίπατο σπίτι μας. Μοναχά ένα κακό είχε• τα φύλλα του ήταν σκληρά και οι μεταξοσκώληκές μου δεν μπορούσαν να τα φάνε. Ήταν, πάντως, δέντρο φημισμένο σ' όλο το Ισλαχανέ κι ακόμα πιο πέρα.

Την πρώτη φορά που είχε καθίσει η άγνωστη γυναίκα στο κατώφλι μας, δε σκεφτήκαμε να της προσφέρουμε μούρα, όμως σε λίγο μας ζήτησε η ίδια λέγοντας πως ήθελε να φυτέψει το σπόρο τους στον μπαχτσέ της. Έφαγε μερικά και τα υπόλοιπα τα έβαλε σ' ένα χαρτί και έφυγε χαρούμενη.

Τη δεύτερη φορά, θα ήταν κατά το τριάντα οχτώ, δυο χρόνια, πάντως, μετά την πρώτη, δεν έβαλε μούρα στο χαρτί. Κάθισε και τα έφαγε ένα ένα στο κατώφλι. Φαίνεται πως ο σπόρος απ' τα προηγούμενα είχε αποδώσει, αλλά για να δώσει και μούρα έπρεπε, βέβαια, να περάσουν χρόνια. Το δέντρο αυτό, όπως όλα τα δέντρα που μεγαλώνουν σιγά, ζει πολλά χρόνια και αργεί να καρπίσει.

Η γυναίκα ξαναφάνηκε και τον επόμενο χρόνο, λίγο πριν απ' τον πόλεμο. Όμως τη φορά αυτή της προσφέραμε νερό απ' τη βρύση. Αρνήθηκε να πιει το νερό. Μόλις το έφερε στο στόμα, μας κοίταξε στα μάτια και μας έδωσε πίσω το γεμάτο ποτήρι. Επειδή την είδαμε ταραγμένη, θελήσαμε να της εξηγήσουμε. Ο σιχαμένος σπιτονοικοκύρης μας είχε διοχετεύσει το βόθρο του σπιτιού στο βαθύ πηγάδι. “Τώρα που σας έφερα το νερό στις κουζίνες σας, δε σας χρειάζεται το πηγάδι”, μας είχε πει. Η γυναίκα βούρκωσε, δε μας έδωσε όμως καμιά εξήγηση για την τόση λύπη της. Για να την παρηγορήσουμε της δώσαμε περισσότερα μούρα κι η γιαγιά μου της είπε κάτι που την έκανε να τιναχτεί: “Θα σου τα

έβαζα σ' ένα κουτί, αλλά δε βασιάνε για μακριά". Και πράγματι είχαμε αρχίσει κάτι να υποπτευόμαστε. Την άλλη φορά είδαμε, πως μόλις έφυγε από μας, πήγε δίπλα στου Κεμάλ το σπίτι, όπου την περίμενε μια ομάδα από Τούρκους προσκυνητές, που κοντοστέκονταν στο πεζοδρόμιο. Εμείς ως τότε θαρρούσαμε πως είναι καμιά τουρκομερίτισσα δικιά μας, απ' τις πάμπολλες εκείνες, που δεν ήξεραν λέξη ελληνικά, μια και η ανταλλαγή των πληθυσμών είχε γίνει με βάση τη θρησκεία και όχι τη γλώσσα. Η αποκάλυψη αυτή στη αρχή μάς τάρραξε. Δε μας έφτανε που είχαμε δίπλα μας του Κεμάλ το σπίτι, σα μια διαρκή υπενθύμιση της καταστροφής, θα είχαμε τώρα και τους Τούρκους να μπερδουκλώνονται πάλι στα πόδια μας; Και τι ακριβώς ήθελε από μας αυτή η γυναίκα; Πάνω σ' αυτό δεν απαντήσαμε, κοιταχτήκαμε όμως βαθιά υποψιασμένοι. Και τα επόμενα λόγια μας έδειχναν πως η καρδιά μας ζεστάθηκε κάπως από συμπάθεια κι ελπίδα. Είχαμε κι εμείς αφήσει σπίτια και αμπελοχώραφα εκεί κάτω.

Η Τουρκάλα ξαναφάνηκε λίγο μετά τον πόλεμο. Εμείς καθόμασταν πια σε άλλο σπίτι, λίγο παραπάνω, όμως την είδαμε μια μέρα να κάθεται κατατσακισμένη στο κατώφλι του παλιού σπιτιού μας. Ο πρώτος που την είδε, ήρθε μέσα και φώναξε: "Η Τουρκάλα!" Βγήκαμε στα παράθυρα και την κοιτάζαμε με συγκίνηση. Παραλίγο να την καλέσουμε απάνω στο σπίτι -τόσο μας είχε μαλακώσει την καρδιά η επίμονη νοσταλγία της. Όμως αυτή κοίταζε ακίνητη την κατάγυμνη αυλή και το έρημο σπίτι. Μια ιταλιάνικη μπόμπα είχε σαρώσει τη ντουτιά κι είχε ρημάξει το καλοκαμωμένο ξυλόδετο σπίτι, χωρίς να καταφέρει να το γκρεμίσει.

Δεν την ξανάδαμε από τότε. Ήρθε δεν ήρθε, άγνωστο. Άλλωστε και να 'ρχότανε δε θα 'βρισκε πια το κατώφλι με το αφράτο μάρμαρο για να ξαποστάσει. Το σπίτι είχε από καιρό παραδοθεί σε μια συμμορία εργολάβων και στη θέση του υψώθηκε μια πολυκατοικία απ' τις πιο φρικαλέες. Τώρα ετοιμάζονται να την γκρεμίσουν οι γελοίοι. Ποιος ξέρει τι μεγαλεπήβολο σχέδιο συνέλαβε πάλι το πονηρό μυαλό τους.

Αν γίνει αυτό, θα παραφυλάγω νύχτα μέρα, ιδίως όταν το σκάψιμο θα έχει φτάσει στα θεμέλια, κι ίσως μπορέσω να εμποδίσω ή τουλάχιστο να

καθυστερήσω το χτίσιμο του νέου εξαμβλώματος. Την προηγούμενη φορά είχε βρεθεί εκεί στα βάθη ένα θαυμάσιο ψηφιδωτό, που άρχιζε απ' το οικόπεδο του δικού μας σπιτιού και συνεχιζόταν προς το σπίτι του Κεμάλ. Το ψηφιδωτό αυτό οι δασκαλεμένοι εργάτες το σκεπάσανε γρήγορα γρήγορα για να μην τους σταματήσουν οι αρμόδιοι. Πάντως, τις ώρες που το έβλεπε το φως του ήλιου, γίνονταν διάφορα σχόλια απ' την έκθαμβη γειτονιά. Όλοι μιλούσανε για την ομορφιά και την παλιά δόξα, μα ανάμεσα στα δυνατά λόγια και τις φωνές, άκουσα μια γρια να σιγολέει: «Στο σπίτι αυτό καθόταν ένας μπέης, που είχε μια κόρη σαν τα κρύα τα νερά. Κυλιόταν κάτω, όταν φεύγανε, φιλούσε το κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δεν ματαείδα».

Από τη συλλογή διηγημάτων «Η μόνη κληρονομιά» (1974)

Για να μην κουράζονται πάντως οι «υπεύθυνοι» του Υπουργείου Παιδείας για το θέμα της Λογοτεχνίας των επόμενων εξετάσεων, θα τους προτείνουμε εμείς ένα κείμενο προς ανάλυση, το οποίο φυσικά θα κινείται στα πλαίσια της ελληνοτουρκικής «φιλίας» που με τόσο «κόπο» οικοδομείται. Άλλωστε το συγκεκριμένο κείμενο-«ποίημα» το φιλοξένησε και στην τουρκική εφημερίδα εφημερίδα Μιλιέτ, στην οποία ήταν αρχισυντάκτης, ο γνωστός «ειρηνιστής» και «φιλέλληνας» Αμπντί Ιπεκτσί...

- Το μίσος -

*Όσο υπάρχει ο πρόστυχος ο Έλληνας σ' αυτόν τον κόσμο,
δε βγαίνει μα το θεό αυτό το μίσος από μέσα μου.
Σαν στέκομαι και τον κοιτάζω τον σκύλο,
δε βγαίνει μα το θεό αυτό το μίσος από μέσα μου.
Χιλίων γκιαούρηδων τα κεφάλια δεν σβήνουν ένα μίσος.*

*Εκδίκηση να πάρω είναι ο μοναδικός μου στόχος.
Σαν αναμετρηθώ στις μάχης το πεδίο,
χιλίων γκιαούρηδων τα κεφάλια να κλαδέψω σε μια μέρα,
δε βγαίνει μα το θεό αυτό το μίσος από μέσα μου.
Χιλίων γκιαούρηδων τα κεφάλια δεν σβήνουν ένα μίσος.*

Τα κεφάλια τριάντα χιλιάδων να πολτοποιούσα,

τα δόντια δέκα χιλιάδων με την τανάλια να έβγαζα,
εκατό χιλιάδων τα πτώματα να σκορπούσα στις ρεματιές,
δε βγαίνει μα το θεό αυτό το μίσος από μέσα μου.
Χιλίων γκιαούρηδων τα κεφάλια δεν σβήνουν ένα μίσος.

Ο κόσμος όλος ξέρει πόσο ανώτερος είναι ο Τούρκος
και πόση κακοήθεια φωλιάζει στο μυαλό του Έλληνα.
Πέντε χιλιάδων τα πτώματα να έκαιγα στους κλιβάνους,
δε βγαίνει μα το θεό αυτό το μίσος από μέσα μου.
Χιλίων γκιαούρηδων τα κεφάλια δεν σβήνουν ένα μίσος.

Σαράντα χιλιάδες τους να σούβλιζα με την λόγχη μου,
ογδόντα χιλιάδες τους να έστελνα στη κόλαση,
εκατό χιλιάδες τους να κρεμούσα στο σκοινί,
δε βγαίνει μα το θεό αυτό το μίσος από μέσα μου.
Χιλίων γκιαούρηδων τα κεφάλια δεν σβήνουν ένα μίσος!